

I

בהגטה הו[ו]לימפולית [ויליאמפולה, גטו קובנה]
19 באוקטובר 1943

בני ובתי אהובי!

את הטורים האלה הנני כותב לכם, ילדי האהובים, בשעה שנמצאים הננו כבר פה, בעמק הבכא, בהגטה הקובנית הו[ו]לימפולית, יותר משתי שנה. נודע לנו שבימים הקרובים ייחתך גורלנו: הגטה, שבה אנו נמצאים, תחתך ותקרע לגזרים. אם נכחד כולנו או יישאר מעט ממנו, לאלוהים פתרונים. יראים אנחנו שיישארו בחיים רק העבדים המסוגלים לעבודה והשאר ינדן, מסתמא, למיתה.

נשארונו פה מעט מהרבה: מהשלושים וחמישה אלפים יהודים תושבי קובנה נמצאים כעת פה רק לערך 17,000 ומרבע מיליון יהודי תושבי ליטא (גם חבל וילנה במשמע) נשאר כעת פחות מעשרים וחמישה אלפים פה במדינה וחמשת אלפים שנגלו בימים האחרונים בעירום ובחוסר כל לעבודת פרך ללטביה. השאר הוצא להורג והומת במיתות קשות על-ידי עושי רצונו של ההמן היותר גדול בכל הדורות והזמנים. גם רבים מהנפשות הקרובות לנו אינם כבר בחיים: הדודה חנה והדוד אריה הומתו בצוותא חדא עם אלף וחמש-מאות תושבי הגטה שלנו ב-4 אוקטובר 1941. הדוד צבי ששכב אז בבית החולים שלנו עם רגל שבורה, ניצל בדרך נס. יתר החולים ביחד עם הרופאים והאחיות הרחמניות וקרובי החולים שנמצאו שם במקרה נהרגו או נשרפו חיים בבית החולים שהוצת מהחילים [כך] מכל עבריו, אחרי שהדלתות והחלונות נסגרו במסמרים באין מוצא ודרך מפני הדליקה.

בהפרובינציה, מלבד שוולי, אין בגלוי אף יהודי אחד. הדוד דב ובנו שמואל הוצאו כנראה להורג ביחד עם כל קהילת קלווריה (Kalvarija). הגטה שלנו, הודות לגורמים פנימיים וחיצוניים חייתה במשך שני שנה את חייה הגלותית מתוך עבודת ועבודת פרך כללית, מתוך רעב ועירום (כמעט כל בגדינו, מטלטלינו וספרינו נלקחו מאתנו על-ידי הרשות עוד לפני שנתיים) במנוחה יחסית.

השחיטה האחרונה היותר גדולה שעלתה לנו בעשרת אלפים קרבנות בבת אחת היתה ב-28 אוקטובר 1941. בכל אותן יום עמדה כל העדה תחת שבט המושל: מי לחיים ומי למוות. אני הוא הגבר שראה עני הלקוחים למות. בעצמי עמדתי ב-29 לאוקטובר בבוקר השכם בתוך המחנה שהובלה לשחיטה להפורט התשיעי. באוזני שמעתי את הסימפוגיה הנוראה של בכיית, יללת וזעקת של עשרת אלפים איש, זקן נער ועולל שקרעה שמים. אין מי שמע כזאת בכל הדורות והזמנים! עם רבים מהקדושים רבתי בשעה זו את יוצרי ועמם יחד קראתי מתוך לב קרוע: מי כמוך באלמים אדוני! ובחפצי להציל פה ושם פגעו בי החיילים והוכיתי קשה ונפצעתי ושפוך דם הוצאתי על-פי פקודת מפקד השמירה. ובהתעלפי מתוך חולשה

נשאתי על כפי חברי מחוץ למחנה ובתוך המהומה שנהיתה ניצלה עמי כנופיה קטנה של שלושים-ארבעים איש בערך. אודים מוצלים מאש.

מקומנו היה אחד מגיאות ההריגה בהמזרח. לעינינו ולפני חלונות ביתנו עברו לפני שתי שנים בערך הרבה, הרבה אלפים יהודים דרום גרמניה ווינה ביחד עם רכושם וחבילותיהם הגדולות להפורט התשיעי, הנמצא במרחק איזה קילומטרים מאתנו. שם נהרגו כולם באכזריות קיצונית. לפי שנודע לנו אחר כך בהחלט הוליכו אותם שולל ואמרו להם במקומות מושבותיהם שמוליכים אותם לקובנה כדי להתיישב אצלנו בהגטה.

מיום שנוסדה הגטה הנני עומד בראשה. העדה בחרה בי והרשות אישרה אותי בתור יושב ראש של ועד זקני העדה ובצוותא חדא עם חברי וידידי העורך דין ליב גרפונקל, מי שהיה לפני ציר הסי[ני]ס הליטאי ועוד אחדים אנשי לבב, רועדים ודואגים וחרדים לגורל שארית הפליטה מוליכים אנו את ספינתנו המטורפת בלב ים, שכל יום ויום גלי פורענויות וגזרות קשות חשים לבלוע אותה. הודות להשפעתי עלתה לי לקרוע גזר דינם הרבה ולפור לפעמים את העננים השחורים שחפפו על ראשינו. בקומה זקופה עמדתי על משמרתי, לא רחמים ביקשתי כי אם תמיד תבע את עלבוננו באמונה וביטחון בישרת ובצדקת דרישותינו.

ברגעים היותר קשים של חיינו אתם, אהובי, הייתם תמיד הגיגנו ומחשבות לבנו. בלילות הארוכים והשחורים יושבת עמי אמכם האהובה על-ידי ושנינו חולמים את חייכם ועתידכם. משאת נפשנו לראותכם עוד, לחבקכם ולומר לכם עוד הפעם כמה קשורים אנו אליכם ואיך יפעם לבנו בעלות זיכרונכם לפנינו. ובאיזה זמן ושעה ביום ובלילה, חביבי, לא יעלה? בעומדינו על ירכתי בור, בשעה שחרב חדה מונחת על צווארנו רק תמונתכם אהובי היתה לנגדנו ובתואר פניכם ראיתי הכל. ואתם חביבי, איך חיייתם בחמש שנה האחרונות שהיו כה קשות ומלאות פורענויות ואסון בשביל היהדות באירופה? לא אפונה, אם גם ביושבכם רחוק ממקום המהפכה, כואבים אתם את כאבנו ואחוזי צער ויגון רעדתם לכל שמועה שבאה ממקום הבכא ובעומק נפשכם חשתם את הטרגדיה האיומה שאין דוגמתה בכל גלותנו המר.

בנוגע לי אין לומר הרבה. חליתי בשנה שעברה [...] גם בימי מחלתי היותר קשים נשאתי על שכמי עמל דאגת עדתי ומוטל חולה על מיטתי השתתפתי בפועל ובמעשה בעבודת חברי [...] וזה כחצי שנה שיצאתי מכלל חולה [...]. לפני שישה חודשים בערך קיבלנו ידיעה על-ידי הצלב האדום מהדוד הנס ששלום לכם [...] מצטערים אנו וכואבים, שבמשך ישיבתנו פה בעמק הבכא, לא עלה לנו להתקשר עמכם ולומר לכם שנמצאים אנו עוד בחיים. הננו יודעים כמה מעיק עליכם הספק בנוגע לישותנו וקיומנו ואיזה כוח ועזר נתן לכם הביטחון אם ידעתם שחיים אנחנו [...] ירא אני מאוד את הייאוש והאפטיה שמעבירים את האדם מן העולם, ובכל יום הנני מתפלל שלא תגיעו חביבי למדרגה זו. מסופקי מאוד, אהובי נפשי, אם אזכה עוד לראותכם, לחבקכם וללחוץ אתכם אל לבי וקודם פרידתי מן העולם ומכם אהובי חפצתי לומר לכם עוד ועוד הפעם כמה יקרים אתם לנו וכמה כמה[ה] נפשנו לכם.

יואל אהובי! היה בן נאמן לעמך. דאוג לבני אומתך ואל תדאג להגויים [...] השתדל להתיישב בארץ-ישראל [...] גדול

כוח האמונה, היא יכולה להעתיק ולהזיז הרים ממקומם. אל תשגיח ימין ושמאל דרכך, בני, נכון לפניך ואם תראה לפעמים את בני עמך בקלקלתם, בווהמתם ובחטאתם, אז, בני אהובי, אל ייפול לבך. לא הם, כי אם הגלות המרה אשם בזה. האמת אהובי, צריכה להיות תמיד נר לרגלך, הוא יוליכך ויראה לך את דרך החיים.

ובנוגע לך, שרה בתי האהובה, קראי בעיון את אשר אמרתי בדברי האחרונים אל יואל. הנני סומך, חביבתי, על שכלך הזך ודעתך. אל תחיי חיי שעה ואל תבקשי על דרכך צצים ופרחים. הם כה מהרה יקמלו ויבלו כשבאו. כמה מלאים יופי, חיים טהורים, חיים אציליים, חיים מלאים תוכן. לכו שניכם כל ימיכם יחדיו, שלובים ואחוזים. כל מרחק לא יפרידכם וכל מאורעות חיים לא יבדילכם.

זכרו, שניכם, את אשר עשה לנו עמלק. זכרו זאת ואל תשכחו כל ימי חייכם ומסרו כצוואה קדושה להדורות הבאים. הגרמנים הרגו, שחטו רצחו אותנו בשלוח ובמנוחה פנימית. ראיתי אותם ועמדתי במחיצתם בעת ששלחו להורג הרבה אלפים איש ואישה, עולל ויונק. איך אכלו אז לתאבון את הבוטטערבראד [לחם עם חמאה] של שחרית, בנותנס בינתיים לשחוק וללעג את קדושינו. ראיתם בשובם מגיא ההריגה, מלוכלכים בדם אהובינו מכף רגלם ועד קדקודם [...]. אדמת ליטא הורטבה מדמנו על-ידי הליטאים עצמם, שעמם חיינו הרבה מאות שנה ובכל חילנו עזרנו להם בשעתם לקומם את מדינתם העצמית. שבע אלפים של אחינו ואחיותינו הומתו פה על-ידי הליטאים בכל המיתות היותר קשות בימים האחרונים של יוני 1941 ובערי השדה הוציאו הם ולא אחרים להורג את כל הקהילות הקדושות על-פי פקודת הגרמנים. בהנאה מיוחדת בדקו הם, מדעת עצמם, במערות וקירות, בשדה וביער והוציאו משם את שרידי הפליטה ומסרו אותם להרשות.

אל תדרשו בשלומם כל ימי חייכם. מקוללים ומנוודים יהיו הם ובניהם לכם ולהדורות הבאים! כותב אני בשעה, שהרבה נפשות רצוצות, הרבה אלמנות ויתומים, הרבה ערומים ורעבים חונים על פתחי ומבקשים עזרתנו וכוחי דל ובתוכי מדבר שממה ונשמתי פרוחה ואני ערום וריק ומילה אין בלשוני, אבל אתם, אהובי נפשי, תראו ללבי ותבינו את אשר חפצתי ורציתי לומר לכם בשעה זו. לרגע הנני עוצם את עיני והנני רואה את שניכם עומדים לפני. הנני מחבק ומנשק אתכם והנני אומר לכם שעד נשימתי האחרונה הנני אביכם אהבכם.

אלחנן [אלקס]

II בנובמבר 1943

מוסיף אני טורים אחדים.

זה כשבועיים שיצאנו מרשות לרשות. שינו את שמנו וכעת במקום געטטא נקרא 4 Konzentrationslager Kauen עם פקידים ומשרתים חדשים. נאד דמעטנו עוד לא נמלא. ב-26 לחודש העבר הוליכו מהגטה שלנו 2,709 אנשים. לפי

הידיעות שנתקבלו הבדילו מהמחנה את הזקנים והילדים ובוודאי אלה אינם כבר בחיים. את המסוגלים לעבודה הוליכו לאסטוניה לעבודת פרך.

ב-5 לח"ז [חודש זה] הוציאו משוולי את כל הילדים עד הגיל של 13 שנה ביחד עם הזקנים והזקנות. אמרו להם, שמוליכים אותם לקובנה ובוודאי כבר הומתו כולם. כשלושת אלפים איש נשארו עוד שם בעיר. לגורלנו אנו מחכים הננו בזמן היותר קרוב.

את דברי אלה ביחד עם עוד דוקומנטים אחדים הנני מוסר לגניזה פה והנני מתפלל שהלוואי שיגיעו לידכם. נודע לנו בהחלט שהגרמנים עסוקים כעת לבער ולמחות זכר מעשה הרצח שלהם. עצמות קדושינו ישרפו כעת בהפורט התשיעי ובכל יתר המקומות שנמצא על-ידי מומחים לעבודה זו כימאים בכלל.

באהבה וחיבה וברכה,

אביכם